

דף הבית | ארנון סגל

לפאתי מזרח קדימה

המקדש פנה מזרחה, כך נכתב במקורות. באופן מסורתי נהוג לשרטט אותו פונה בדיוק מזרחה, אבל כעת יש מי שמציע שהוא פנה דווקא לצפון־מזרח, קרוב לנקודת הזריחה בשיא הקיץ, 21 ביוני, שחל השבוע. ישפטו הקוראים

גל ערמון

לעולם בעקבות השמש

על פי חכמים המזרח הוא כל המקום באופק שבו זורחת השמש מתקופת טבת עד תקופת תמוז

מבחינת נקודות זריחת השמש בשיא הקיץ ובשיא החורף עולה שגם הצבה של המקדש והעזרות בוויית הנוטה לצפון־מזרח לכיוון שער הרחמים עדיין נמצאת בגדר "מזרח" בה תאם לדברי רבי יוסה. יצוין כי ידעתו של רבי יוסה מסתדרת היטב כאשר מביאים בחשבון כי הגדרת המושג "מזרח" לתפיסתם הייתה מקום זריחת השמש לאורך השנה. למעשה, המזרח על פי חכמים כולל את כל האפשרויות של זריחת השמש בכל עונות השנה. נעבור לבחון את דבריו של ר' אחא בשם שמואל בר רב יצחק (ירושלמי עירובין פ"ה ה"א): "כמה יגעו נביאים הראשונים לעשות שער המזרחי שתהא החמה מצמצמת בו באחד בתקופת טבת ובאחד בתקופת תמוז". למע"ע, מוסבר שבעת זריחת השמש גם בתקופת פת טבת וגם בתקופת תמוז היו קרני השמש מאירות את פתח ההיכל וכך איתרו נביאים ראשונים את כיוון הבנייה המדויק של המקדש. בהתאם לדברי הגמרא, קרני השמש בד ריחה בקיץ (מאוימוט 61.53) וזריחת השמש בחורף (אוימוט 117) אכן מגיעות לוויית פתח ההיכל המכוון לאוימוט 61.6° – כלומר מעט דרומית למפנה הצפוני ביותר של השמש בשיא הקיץ. מתוך כך עולה כי כיוון צפון־מזרח נכנס אף להגדרה זו של הירושלמי.

בשנת 1969 גילה סטודנט לארכיאולוגיה בשם ג'יימס פלמינג מתחת לשער הרהמים קשת ראשה המעידה שבמקום קבור שער נוסף בגודל דומה, המתוארך לשנים שלפני התקופה ההרודיאנית. המשנה (מידרות א, ג) מתארת ששער שושן היה השער היחיד במזרח הר הבית וממנו יצא הכוחן השרוף את הפרה האדומה להר המשחה (פסגת הר הזיתים). בה' תאם לאיתור השער העתיק הנוכרי, מתוזקת ההשערה ששער הרהמים עומד על מקומו של שער שושן.

המשנה במסכת ברכות (ט,ו), מזהירה: "לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח, שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים". ואכן סביר להניח ששער המזרח הנמצא מתחת לשער הרהמים הוא שער שושן אשר מכון בהתאם לשיטתנו כנגד השערים האחזים ובית קודשי הקדושים. כדי לאתר את הר המשחה עלינו להצטרף לדברי המשנה (מידות ב, ד): "הכהן השרוף את הפרה (האדומה) עומד בראש הר

צילום: המרכז למיפוי ישראל, מתוך האתר המפות הממשלתי - govmap. עיצוב: גל ערמון

טבלת יאוש

טבלה שמפקד מחוז ירושלים ניצב דורון תורג'מן מציג לאורחיו מתאמצת ליצור הקבלה בין המאבק היהודי למען הר הבית לבין הטרור האסלאמי, ומסגירה תפיסה בעייתית בנושא. איך הגדיר זאת המפכ"ל בלשונו הזהב? "טרוריסטים משני הצדדים"

תחת הסיווג "שמור" נהוג לאחראנה מפקד מחוז ירושלים במשטרה ניצב דורון תורג'מן להציג לאורחיו טבלה שבה שני טורים. "האיום המוסלמי" ו"לצדו" האיום היהודי". האיום המדובר הוא על שלומו של הר הבית. רשימת האיומים המוסלמיים ארוך כה יותר ממקבילתה היהודית, יש להודות. לפחות זה. נכללים שם: "פעילות ארגונים אסלאמיים קיצוניים בשטח הר הבית, הח' דרת אנצעי לחימה לשטח הר הבית, פגיעה בשוטרים ובמבקרים בשטח החר, נסיונות של גורמים שונים לאחזיה בשטחון, הפרת סדר מהר הבית לעבר המתפללים בכותל, הפרות סדר בתפילות יום שיש', במועדים ובימי אכור וכן היבט' בטיחות כרונגמת הגעת 140,000 מתפללים בימי הרמדאן". ומהם האיומים מוצד היהודי? יש את ההששות הרציניים יותר: "פרובוקציה או פעילות אלימה על ידי יהודים בשטח הר הבית. פעילות חבלנית עוינת – פגיעה במסגדים". אולם כדי להשלים את הרשימה ולהוכיח שקיימת סימטריה בין הצדדים הנצים נוספו לרשימה גם "כוונה תמידית לשינוי הסטטוסקו, פשיעה לאומנית בשי' ערי הר הבית ובמסגרים, סבב שערים". מאיפה להתחיל? למעט אירועים ספורים

ניצב תורג'מן

צילום: יונתן וינר, פלאש 90

ממש, שכדי להיזכר בהם יש לשוב כארכי' עם שנים ויותר לאחור, אי אפשר לאתר את מה שהמשטרה מכנה "פרובוקציה או פעילות אלימה על ידי יהודים בשטח הר הבית", ודאי לא ברמה של פגיעה במסג' דים כטענתה. במשטרה הרי לא מסוגלים לציין ולו מקרה אחד שבו יהודי יידה אבן בשטח ההר במהלך שני הדורות האחרונים, בעוד שמהצד המוסלמי ידווי אבנים בהר הם עניין שכידוע איננו נדיר. רק ביום ירושלים

האחרון ידור משטח ההר אבנים ואף בקבוקי תבערה.

בשבוע הבא ימלאו ארבע שנים לרצח השוטרים האיל סתאווי וכמיל שנאן בהר. מאז ועד היום התבצעו לפחות עוד עשרה נסיונות פגיעו בהר ובשעריו נטולי המגנר' מטרים. כמעט בכל יום שיש' נערכת במתי' חם הפגנת תמיכה במוחמר דף, בחיובאללה או באויב אחר כלשהו. לפני שבועיים תועד ברשת דגל איראן תלוי בתוך כיפת הסלע. ביום שישי שעבר נשרפו וגקרעו בהר דגלי ישראל לקול תשואות ההמונים. קריאות להשמדת היהודים מושמעות במקום הקי' דוש על בסיס שבועי, ובכל זאת תורג'מן, בעקבות המפכ"ל שמעליו, מתאמץ ליצור הקבלה מאולצת ומופרכת של "אלימות משני הצדדים".

המשך הטבלה מקומם עוד יותר. איך ייתכן ש"כוונה תמידית" של פעילים יהודים לשינוי הסטטוס קוו נחשבת בעיני המשטרה לאיום על שלום ההר? מי העניק לה את הרשות להתייחס למאבק דמוקרטי למען זכויות אדם כבלתי לגיטימי, כאיום שווה ערך לטרור הפלשתיני בהר? האם קציני המשטרה לא עברו את מבחן הבגרות בלימודי אדריכות? האם כשוטרים לא לימדו

אותם על תפקידה של משטרה במדינה דמוקרטית? גם בנוגע למה שכונה במסמך הזה "פשיעה לאומנית בשערי הר הבית" ו"סבב ולעכרמה סכרי. שבועות אחרים אחרי רצח שוטריו בהר הבית ב־2017 סיים תורג'מן את תפקידו כמפקד מרחב דוד. בהזדמנות ההיא התראיין בידיעות אחרונות ושטח את תובנותיו. דבריו שם מעוררים תדהמה. אחרי אירוע מתגלגל שאך זה הסתיים וכלל פיגוע רצח כפול, מהומות מתמשכות וגל של אלימות אסלאמית קשה, ניצל תורג'מן

את הריאיון כדי להשתלח דווקא בתום ניס' ני, יו"ר תנועת "סטודנטים למען הר הבית" שקידש בהר את אשתו שרה כחורש וחצי לפני כן: "זו הייתה פרובוקציה מתוכננת, עלובה, שהתקיימה בניגוד לכללים שהפ' עילים מכירים היטב. זה אקט שבוצע כדי לקבל הר תקשורתי בלבד". באותו גיליון ידיעות (10.8.2017) כינה תורג'מן את היהודים שמתפללים, משתחי' וויים או מתחתנים בהר הבית "גורמים קיצרי' גיים שמתכננים לעורר פרובוקציות בשטח

זריחה בהר הזיתים ביום שני השבועי, היום הארוך בשנה

צילום: באריבות גל ערמון

הרב עזריה אריאל

לא לנטות ימין ושמאל

הצעתו של גל ערמון איננה מתיישבת עם המקורות שבידינו ואין בה מענה לקושי של הנביאים הראשונים לקבוע את מקומו של שער המזרח

כל צורך לחפש את "ראש הר המשחה" בני קודה הגבוהה ביותר. ערמון מקבל סיוע לשיטתו מקשת קרומה שנמצאה מתחת לשער הרחמים, ומכאן הוא למד שזהו מקומו של שער שושן, שהיה מכוון בדיוק אל מול קודש הקודשים. כמה תשובות על כך: ראשית, לא ברור כלל שמדובר על קשת של שער. יתכן שאין זו אלא קשת תמיכה שנועדה לגשר על העמק שבין מרכז הר הבית לצ' פונו, כדי לבנות עליה את שער הרחמים. מלבד זאת, אין זה מוחלט ששער שושן היה מכוון בדיוק כנגד קודש הקודשים. אומנם כך משמע ממהלכה של הסוגיה ביומא (ט, א), אך לא ברור שהדבר הכרחי לפי מסקנתה.

יתרה מזו: ממהלך הסוגיה שם ברור שהיא הניחה שמפתן שער שושן נמצא בגובה כעשרים אמה בלבד מתחת לקרקע ההיכל, והדבר אינו מתאים לשער המוצע. על פי המפה בספרה של אילת מזוז ז"ל ניתן לשער שמפתנו נמצא בערך בגובה 720 מטרים מעל פני הים, כארבעים אמות מתחת קרקע ההיכל.

באשר לבורות המים, הכללת בורות מס' 2 ו־34 במקומה המשוער של לשכת המצורעים אינו תמיכה בתיאוריה. עומקם של בורות אלו כ־15 מטר, ומן הסתם לא שימשו לטבילה כמות שהם. מסתבר שבי' לשכת המצורעים היה בור טבילה שמימיו נמשכו מבורות אלו או ממקור אחר.

שנינו במסכת מידות (כ, א): "הר הבית היה המש מאות אמה על חמש מאות אמה. רובו מן הדרום, שני לו מן המזרח, שלישי לו מן הצפון, מיעוטו מן המערב".

הפירוש המקובל הוא שהשטח סביב העזרה בדרום הר הבית גדול מן השטח במי' זרחו, וכן הלאה. מכיוון שערמון מטה את המקדש צפונה, ומאריך משאר את ה"ת"ק על ת"ק אמה" ממקובל בהישען על הכותל המזרחי של הר הבית, נמצא שמערב הר הבית גדול מצפונה.

אלו תקצירי מאמריהם של השניים בנושא, שפורסמו ב"מעלין בקודש" מא (תשפ"א) – כתב עת עיוני הנוצאת כולל בית הבחירה